

NOTISER

TEOLOGI

Det påstås ibland att Gud har givit människan en fri vilja. Men i åtminstone ett mycket viktigt fall tycks det inte ha fungerat särskilt bra. Aposteln Paulus säger i det så kallade Romarbrevet följande:

Det jag vill, det gör jag inte, men det jag avskyr, det gör jag. Jag vet att det inte bor något gott i mig, det vill säga i min köttsliga natur. Viljan finns hos mig, men inte förmågan att göra det som är gott. Det goda som jag vill, det gör jag inte, men det onda som jag inte vill, det gör jag.

Paulus har det inte lätt. När han vill göra något, så kan han inte göra det, utan gör i stället något helt annat. Det måste väl vara ett praktexempel på en bristande handlingsfrihet.

Men om Gud har givit människan en fri vilja, så gäller det säkert också Paulus. Han är ju en människa. Ska man då anta att han visserligen har viljefrihet, men att han saknar handlingsfrihet?

Eller ska man anta att han inte vet vad han vill? Han tror att han vill det goda, men i själva verket vill han det onda. Och lyckas också göra det. Är han bara förvirrad?

Normalt tänker man sig ju att det man vill helt enkelt visar sig i det man gör. Kanske inte i varje enskild handling, men i de handlingsdispositioner, som kommer till uttryck på olika sätt i de olika situationer man råkar in i.

Men så fungerar alltså inte Paulus – om han nu har lyckats ge en korrekt beskrivning av sin psykologiska natur.

Om Paulus vilja är fri, så är den i alla fall inte mycket att hänga i julgranen. Vad ska man med en sådan frihet till? Den hjälper en ju inte att åstadkomma det man vill. Den har inget positivt samband med vad man gör. Den måste vara väldigt frustrerande.

En viljefrihet som är något att ha måste inbegripa handlingsfrihet. Det är förmågan att *göra* det man vill som är något värd. Men om inte ens den framstående aposteln Paulus fick en fri vilja som innefattar handlingsfrihet, så är det väl inte så troligt att vi andra skulle vara mer lyckligt lottade.

Teologernas idé om att vi skulle ha en fri vilja verkar alltså vara alldeles fel. En av deras främsta auktoriteter kan själv tyckas vara ett bevis för detta.

Å andra sidan ska man kanske inte bry sig så mycket om just Paulus. Han tycks ha en egendomlig defekt som de flesta av oss inte har. Vi andra gör ju i allmänhet det vi vill göra. Ibland är vi visserligen tvungna att göra något vi helst skulle slippa, men i de fallen föredrar vi ändå att göra det vi känner oss tvungna att göra framför att försöka låta bli. Om jag exempelvis under pistolhot tvingas att lämna ifrån mig min plånbok till en rånare, så vill jag ju klara mig ur situationen på bästa sätt, vilket innebär att jag "frivilligt" lämnar ifrån mig plånboken – eftersom jag *vill* göra det, hellre än att bli skjuten eller misshandlad.

Om nu Gud har gett oss fri vilja i denna mening, så är det väl bättre än att vi skulle ha det som Paulus. Det är alltid något. Men det behöver inte innebära någon riktig frihet. Att vi gör det vi vill göra är ju helt förenligt med att vi inte kunde vilja något annat.

Vad Gud gjorde var kanske bara att se till att vi – till skillnad från Paulus – vill göra just det, som vi i alla händelser faktiskt är tvungna att göra. Därigenom kan han också lura oss att tro att vår vilja är fri.

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: Henrik Andersson är fil. dr och lärare i praktisk filosofi i Lund, Anders Bartonek är lektor i filosofi vid Södertörns högskola, Lars Bergström är professor emeritus i praktisk filosofi, Dan Egonsson är professor i praktisk filosofi i Lund, Frits Gåvertsson är doktorand i praktisk filosofi i Lund, P C Jersild är författare och läkare, Jens Johansson är professor i praktisk filosofi i Uppsala, Olle Risberg är doktorand i praktisk filosofi i Uppsala.